

Dr. NAGY SÁNDOR

A magyar nép kialakulásának története (13.rész)

XV. AVAROK

Azok közül a népek közül, amelyek a későbbi Magyarország földjén, mint hódítók hatalmas birodalmat szerveztek meg, a hunok után az avarok voltak a legtekintélyesebbek.

Először Kr. u. 557-ben jelentek meg az avarok Európa nagy színpadán, hogy eljuttassák a Gondviseléstől részükre kiosztott szerepet. Ebben az évben kereste fel egy avar küldöttség Justinianus kelet-római császárt. Ekkor az avarok, a Volga és a Don körül laktak, mert az alánok fejedelmét, Sároست kérték meg a közvetítésre. Az alánok pedig a Kaspi-tenger északnyugati sarkán laktak akkor. Az avar követség fegyveres szövetséget, segítséget ajánlott fel a császárnak. Ennek ellenében évi adót, ajándékokat és alkalmas letelepedési helyet kértek részükre az Ister, vagyis a Duna mellett. A császár is elküldte azután követeit az avar kánhoz a részletek megbeszélése végett. Ennek eredményeképpen az avarok többször nyújtottak hathatós segítséget a birodalmat támadó ellenségek ellen. De mikor a veszély elmúlt, a császár elfeledte megfizetni az adót. Erre az avarok bevonultak az Al-Duna vidékére, a birodalom északi határa mellé. Ez akkor volt, mikor a keleti gótok Pannóniából Itáliába költöztek s az elhagyott föld birtokán a másik két germán nép, a gepida és a longobard összevesztett.

Albion longobárd király az avarokkal kötött szövetséget vetélytársa ellen, s közös erővel azután a gepidákat megsemmisítették s helyükre a Duna és a Kárpátok által kerített részre az avarok költöztek. Mikor azután 568-ban a longobárdok is Itáliába vonultak, a későbbi Magyarország egész területe az avaroké lett. Sőt Baján kán alatt nemsokára az Enns folyótól egészen a Dnyeszterig ért a birodalmuk s a kelet-római császár csak évi adóval tudta megóvni tőlük birodalmát. Miféle volt ez a nép nyelve, származásra és a műveltség milyen fokán állott?

Nyelvükre, fajtájukra nézve koronatanul Malalasz bizánci író, aki őket hunoknak nevezve azt mondja róluk, hogy mikor követeik először megjelentek a császári udvarnál Konstantinápolyban, azok a tolmácsok fordították le beszédeiket, akik azelőtt az Atilla-féle hun nép nyelvén előadott követségi beszédeket is tolmácsolták. De az avarok maguk is hunnak nevezték magukat. A nyugati és a bizánci írók névadásai csak innen magyarázhatók meg. Eginhard frank író például így ír róluk, amikor Nagy Károly meghódította őket: „Szerencsét kívánok neked királyom, hogy hatalmas királyi pálcád alá meghódítottad ama szilaj hun fajt, amelynek őskori vadsága oly félelmetes volt”.

A hun nyelvből később, mikor a turk vagy török néptörzs neve már kezdte elhomályosítani a régi szkítha és hun nevet, török nyelv lett ez és a név máig is fennmaradt változatlanul, míg a szkítha és hun nevet csak a történelem lapjai őrzik. De az is tény, hogy a hunoktól, avaroktól és a hódító magyaroktól megmaradt személyi és dologi neveket csak valamelyik török nyelvjárással lehet megérteni és megmagyarázni.

E nevek mindegyike a maga idejében volt divatban. A szkíthák idejében még ismeretlen volt a hun név. Mikor a hunok híressé váltak, a nevük is hamar elterjedt, de azért a szkítha név sem ment ki a használatból. Mikor pedig a turkok – törökök – népe lett híressé Kr. u. 552-ben, minden íjat feszítő és lovon nyargalászó ázsiai népet turknak neveztek el. De minden néptörzs megtartotta belső használatra a maga igazi nevét is. Mit mondanak a sírleletek az avarokról? E tekintetben saját kutatásaimra is hivatkozhatom, mert annak idején Bőrszőnyi Arnold tanárommal, Győrött, egy sereg avar sírt kiástunk, de vidéki múzeumaink avaranyagát is jól ismerem. A leletek majdnem megegyeznek a hun sírok anyagával, de az avaroké általában gazdagabbnak mondható, több bennük az ezüst és arany tárgy. Azon kívül az avar sírokban, Győrött, fémből öntött mellénygombokat is találtam. Érdekes itt megjegyezni azt is, hogy gyerekkoromban a Győr vidéki parasztság ünnepelő ruhája még két posztóból volt s a mellényen fémből öntött gombok díszlettek, a gazdagabbaké ezüstműből. Ezeknek a fémgomboknak a formái egészen megegyeztek az avar sírokban ta-

lált gombokéval. Ez az azonosság csak avar örökségből származhatott. Igen valószínű, hogy az a nép maga is avar származású lehetett részben.

A kereszténységnek is sok nyomát találtam meg az avar sírokban. Különösen gazdag e tekintetben a veszprémi múzeum leletanyaga. Ott találtam egy előkelő avar asszony sírjából előkerült egyenlőszerű aranykeresztet, amely azt igazolja, hogy a tulajdonosa görög szertartású keresztény egyházhöz tartozott. Éppen azért nem tudom elfogadni azt a magyarázatot, amit több historikusunk is hirdet, hogy az avar női sírok keresztény emlékei görög asszonyoktól származnak. A keresztény vallást még Ázsiában megismerhették az avarok éppúgy, mint a hunok, mert a Kaukázus környékén a kereszténység előbb terjedt el, mint Európa azon részein, amelyek nem tartoztak a római birodalomhoz.

A Fekete-tenger felett lakó szkítháknál már Kr. u. a IV. században elterjedt a kereszténység, vagy legalább is ismeretes volt. A kelet-római császárságnak nagy érdeke fűződött ahhoz, hogy a szkítha, hun és turk népek barátságát magának biztosítsa a perzsák, később pedig az arabok ellen. Erre nemcsak az arany volt célravezető, hanem a kereszt is. A keresztény hit terjesztése a hivatott jámbor barátok által mindenestre olcsóbb volt, mint az évi adó. De a kettő együtt még hatásosabbnak bizonyult.

XVI. FRANKOK

Mivel az avarok leverésével a germán frankok is birtokba vették a Kárpát-medence egy részét, Pannóniát, róluk is meg kell emlékezni. A mai Franciaországot a rómaiak idején, Gallia néven nevezték, az ott lakó gall nyelvű lakosokról. Ezeket hódította meg a frankok germán törzse mindjárt a római hatalom bukása után, Klodvigh királyuk alatt.

Ezeknek a nevről nevezték el azután Frankországnak, magyarosan Franciaországnak. A régi gall nyelv is francia nevet kapott a hódító germánoktól, bár sem az őslakosság, sem annak nyelve nem változott át germánra. Sőt éppen a meghódított gall nép nyelvbe olvadt bele a kisebb számú germán frank nép nyelve. Ez a történelem rendje. Klodvigh családját az uralkodásban később felváltotta Martell Károlynak, az arabok legyőzőjének fia, Pipin, akit II. István pápa 754-ben királlyá koronázott. Ennek a fia és utóda lett a Nagynak nevezett Károly. Ez már nem elégedett meg a királyi címmel, hanem római császár akart lenni. Ezért a kelet-római császárhoz fordult, hogy tőle a császári címet és egy császári hercegnő kezét megkapja, de kikoszorúzták. Így a pápához fordult kérésével és III. Leó pápa 799-ik év karácsony éjjelén Rómában császárrá koronázta, mivel a bajorok, szászok, longobárdok és avarok legyőzésével és megtérítésével arra érdemesnek találta. Közrejátszott még az is, hogy úgy ő, mint atyja a pápaságot többször megvédte az ellenséges támadásoktól, sőt még az egyházi állam ajándékozása és felállítása is az ő érdeme volt. Minket a frankok történetéből csak az a rész érdekel, amely hazánk földjének sorsával összefügg. Ez az avarok ellen indított háború, azok legyőzése és Pannóniának a frank birodalomhoz való csatolása.

Az avarok nem nézték ölbe tett kézzel Nagy Károlynak a határaihoz mindinkább közeledő hódításait, mert sejtették, hogy rájuk is sor kerül. A longobárdok régi szövetségeseik voltak, még Pannónia megszerzése idejéből. A barátság később sem romlott meg köztük, amit megerősít Bertarid longobárd fejedelemtől fennmaradt feljegyzés is. Ez ifjú korában az avarokhoz menekült és tőlük kért védelmet. Az avar fejedelem szívesen fogadta és isteneire tett esküvel ígerte meg, hogy vendégének nála semmi bántódása sem lesz. De ellenségei mindenáron szerették volna kézre keríteni. Nagy summa aranyat is ígérték az avar fejedelemnek Bertarid kiadatásáért, de ő ezekkel a szavakkal utasította el az aljas ajánlatot: „Oltás ki istenek az életemet, ha elkövetném azt a bűnt, hogy eskümet megszegjem”.

Ez a barbárnak nevezett avar fejedelem mennyire fölötte állt becsület és erkölcs tekintetében a nyugati „hasznossági politikát” követő államférfiaknak, akiknek az a hitvallása, hogy az ördöggel is szövethetünk, ha az részükre haszonnal jár. Pedig az ördög mindenkinek, a

barátainak is, egykor kínnal fizet. A haszonlesés primitív, ősi bűn. Az őseink is rájöttek erre, mikor ellenfelét megette és a koponyájából ivópoharat csinált. De ez a felfogás és szellem lett előidézője a mai állapotoknak is, hogy minél jobban megváltoznak a dolgok, annál inkább ugyanazok maradnak. Mert minden változás csak külső, a lényeg marad a régi, amelynek a jelképe az ivókoponya. Az avar kán nem szegte meg esküjét. Nem lennének tárgyilagossá, ha azt mondanám, hogy ez a magatartása zúdíttára Nagy Károly hadait. Neki más tervei voltak, ő szomszédságba akart kerülni a kelet-római kikoszorúzó császárral, hisz Avarországnak csak a római birodalommal szomszédos részét foglalta el, nyolc évig tartó véres harcok árán.

Idézem Nagy Károly életírójának, Eginhardnak feljegyzéseit: „E háborút a legnagyobb erőfeszítéssel és ügyességgel folytatták és mégis nyolc évig tartott. A most elpusztult Pannónia tövig lerombolt királyi székhelyével világosan bizonyítja a csaták számát és az ott kiontott vér nagy mennyiségét. A hun nemesség mind egy szálíg elesett, dicsősége elenyészett és kincsei prédára jutottak. Emberemlékezet óta nem volt háború, amelyben a frankok annyira meggazdagodtak, eddigelé ugyanis szegények voltak.”

A frank hadsereg, mielőtt az avar határt átlépte volna, három napig böjtölt és imádkozott, de ez a vallásos kétszínűség nem gátolta meg őket abban, hogy az avar népet teljesen kifosszák. Néhány év múlva a Dunától keletre eső országrészt a bolgárok szállták meg. Avarország szétesett. Krum bolgár kán 814-ben a kelet-római császár ellen vezetett seregében már a leigázott avarok is ott voltak. Azonban úgy a frankok, mint a bolgárok részéről csak katonai megszállás követte az avarok leverését, de népi megszállás, áttelepülés nem történt. Sem a bolgárok, sem a frankok nem voltak olyan nagy létszámmal, hogy ilyen telhetett volna belőlük. Sőt mind a kettő aránylag kisszámú, de kemény katona nép volt. Ezért vesztette el mind a kettő eredeti nyelvét.

Az őslakosság a Kárpát-medencében tehát tovább élt, csak adót azután az új urainak fizetett. Ez az alsó népréteg mindig megmaradt, a háborúk vihariban ugyan ő is pusztult, fogyott, de a vihar után újra kezdte a

munkát új urai alatt, vagy ott folytatta, ahol abbahagyta. Szóval a hódító, fegyveres urak, a vezetőik és az adósdedők változtak, a föld dolgozó népe azonban állandóan megmaradt. Néha a legyőzött urak is közéjük kerültek. Ez történt az avarokkal is. Történetíróink szerint a magyar honfoglaláskor a hódító ősök csak gyérszámú avar, frank és szláv népelemet találtak hazánk földjén. Arra pedig egyik sem jött rá, hogy volt

ott egy névtelen dolgozó alsó népréteg már az ősidő óta, amely nem tartozott a hódító urakhoz, hanem névtelenül maradván már az ősidők óta földet művelt, és terménye felét adóban gazdáinak fizette. Gazdája és adója mindig volt. Változás csak gazdái személyében történt, az adó azonban mindig megmaradt, mert, ahogy az uralkodó rétegnek szüksége volt a mindennapi kenyérré, úgy szüksége volt arra is, aki azt megtermelte. Ez a dolgozó alsó népréteg mindig és mindenütt nagyobb számú volt, mint az eltartott felső osztály, a fegyveres katonanép. Mikor a kard vasa valamilyen oknál fogva forgatójának kezéből kiesett, neki is az eke vasa jutott osztályrészül. Az avaroknak is ez lett a sorsa a győző frankok kegyelméből.

Európának abban a nyugtalan korszakában, amelyet népvándorlásnak nevezünk, nagyon sokszínű képet mutatott minden ország arculata, úgy a lakosság fajtáját, mint nyelvét illetően is. Mikor ezek a hullámok lassan elültek, akkor alakultak ki az egységesebb nyelvű országok hosszú évezredek alatt.

Magyarország területén azonban ennek a természetes fejlődésnek nagy akadályja lett a magyar népnek nyugatot védő véres és áldozatos hivatása, mert sokszor lett pusztá az előbb még otthonos vidék, és sokszor kellett idegen nyelvű népelemekkel feltölteni, pótolni a megrikkult magyar lakosságot. Ezeknek hazát, megélhetést s a magyar népével egyenlő jogokat adtunk, s azok végül az ország földjének azt a darabját is elvették, amely nekik menedéket adott. Ez történt szóról-szóra Trianonban!

(folytatjuk)